

БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто напрями удосконалення банківського нагляду, подано окремі аспекти міжнародного нормативного забезпечення (на прикладі рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду) в контексті забезпечення фінансової стійкості національної банківської системи.

Ключові слова: банківський нагляд, пруденційний нагляд, фінансова стійкість, банківська система, ризики, Базель.

Summary. The article deals with ways of improvement of banking supervision, presented some aspects of international standard software (for example, the recommendations of the Basel Committee on Banking Supervision) in the context of financial stability of the national banking system.

Keywords: banking supervision, prudential supervision, financial stability, banking, risk, Basel.

Аннотация. В статье рассмотрены направления совершенствования банковского надзора, представлены отдельные аспекты международного нормативного обеспечения (на примере рекомендаций Базельского комитета по банковскому надзору) в контексте обеспечения финансовой устойчивости национальной банковской системы.

Ключевые слова: банковский надзор, пруденциальный надзор, финансовая устойчивость, банковская система, риски, Базель.

Вступ. Кризові явища, які охопили вітчизняну банківську систему, проблеми банківської ліквідності, захист інтересів інвесторів та вкладників висувають на перше місце створення ефективної системи управління банківською системою та забезпечення її стійкості. Саме для захисту банківської системи зокрема, а також національної економіки в цілому від негативних наслідків глобальних процесів слід розвивати механізми забезпечення фінансової стійкості.

Без сумнівів, важливою складовою таких механізмів є ефективна система нагляду за банківською діяльністю. З іншого боку, через специфіку банківської галузі та її значний вплив на економічні процеси в цілому забезпечення фінансової стійкості банків є важливим завданням банківського нагляду. Банківський сектор можна визнати ефективним залежно від спрямованості оцінювати і підтримувати фінансову стійкість банків у будь-яких ситуаціях. У зв'язку з цим у зарубіжній практиці наглядові органи приділяють підвищену увагу проблемі удосконалення методів оцінки і моніторингу фінансової стійкості банків.

Дослідженню питань діяльності банків та забезпеченню їх фінансової стійкості присвячено багато наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Значний внесок у розвиток цих проблем у банківській сфері зробили науковці Г. Азаренкова, О. Вовчак, І. Дьяконова, В. Кротюк, А. Кузнецова, В. Міщенко, А. Мороз, К. Раєвський, М. Савлук, Т. Смовженко, а також зарубіжні науковці — Е. Альтман, Е. Гілл, К. Дж. Дональд, Е. Дж. Долан, П. Роуз, Т. Кох, О. І. Лаврушин, Ю. С. Масленченков, Е. Рид, Р. Коттер, Дж. Маршалл, Дж. Сінкі, Р. Міллер, Ф. Мишкін, В. Валравен, Д. МакНотон, Д. Ван-Хуз та інші.

Відаючи належне доробку учених, слід зауважити, що з огляду на реалії сьогодення проблеми оцінювання та забезпечення фінансової стійкості українських банків потребують подальших досліджень. Зокрема, в умовах кризових явищ та їх негативного впливу на банківську систему слід приділяти особливу увагу розвитку такого механізму забезпечення фінансової стійкості, як банківському нагляду.

Постановка завдання. Метою статті є визначення концептуальних засад здійснення банківського нагляду в механізмі забезпечення фінансової стійкості банківської системи.

Результати. Ефективний банківський нагляд ґрунтується на наявності адекватної правової інфраструктури. Діяльність служби банківського нагляду є ефективною тільки за умови підкріплення міцним законодавством і чіткими правилами регулювання діяльності банків (рис. 1) [1].

Рис. 1. Нормативно-правове забезпечення контролю фінансової стійкості банків

“Змістовним” наповненням пруденційного нагляду за фінансовою стійкістю банківської системи України є три групи нормативів:

- нормативи обов’язкового резервування відповідно до Положення про порядок визначення та формування обов’язкових резервів для банків України, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 16.03.2006 № 91 [2];
- вимоги Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків (постанова Правління Національного банку України від 06.07.2000 № 279 [3]);
- економічні нормативи, виконання яких є обов’язковим для всіх без виключення кредитних установ. Такі нормативи регламентуються Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні (постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368 [4]).

Результати пруденційного нагляду дають змогу визначити тенденції розвитку та ступінь фінансової стійкості банківської системи, оцінити ризики за групами банків, контролювати дотримання економічних нормативів та вживати заходи при їх порушенні, на ранньому етапі виявляти проблеми у будь-якому напрямі банківської діяльності і, відповідно, своєчасно на них реагувати [5]. При цьому, удосконалення системи банківського нагляду має здійснюватись за наступними принципами:

1. Перехід від екстенсивної моделі нагляду до інтенсивної: базування на методиках, орієнтованих на виділення в діяльності кредитних організацій сфер підвищеного ризику та на концентрації ресурсів нагляду на цих сферах: ризик-сфокусований нагляд. На практиці ресурси нагляду концентруються на:

- виявленні напрямків діяльності підрозділів банків, котрі несуть найбільші ризики для даного банку та/або сфер, в яких діяльність банку максимально піддається ризикам через дефекти систем управління, контролю та/або інших внутрішньобанківських систем;

- виявленні фінансово нестійких банків та здійсненні нагляду за ними в більш інтенсивному режимі, ніж за банками, чий стан не викликає умотивованих побоювань з боку наглядових органів.

2. Вдосконалення організаційної структури органів банківського нагляду. Показовим є приклад реорганізації підрозділу інспектування в Федеральному резервному банку Нью-Йорку, що свідчить про істотні зміни в підходах до організації поточного нагляду в цілому. Нова структура базується на таких принципах:

- принцип функціональної спеціалізації (виділення у структурі підрозділу поточного нагляду чотирьох відділів – контактів з банками, інспектування банків з питань управління ризиками, політики та аналізу (загальні, системні питання), ресурсів та організації діяльності (кадрові та інші питання забезпечення основної діяльності банку));

- принцип «продуктової» спеціалізації (створення груп, кожна з яких спеціалізується на перевірках визначеного типу ризику (кредитний, ринковий, операційний та інші));

- принцип субординації, що реалізується шляхом надання центральної ролі в підрозділі поточного нагляду новоствореному відділу контактів з банками. До його завдань належить узагальнення та аналіз всієї отримуваної інформації про банк, включаючи результати інспекційних перевірок, визначення загального стану банку, а за необхідності – заходів наглядового реагування.

3. Розвиток уявлень про оперативні завдання нагляду – посилення змістовної складової (як і по відношенню до загальної системи нагляду). На перший план виходить система аналізу та оцінки факторів, що обумовлюють зміни у стані показників фінансової стійкості банку, а сам по собі моніторинг цих показників, що раніше часто мав самодостатнє значення, нині розглядається лише як вихідний елемент змістовного аналізу.

4. Покращення взаємодії із зовнішнім та внутрішнім аудитом банків. Останнім часом приділяється все більше уваги, так само як і власне системі управління при рішенні завдань фінансово стабільної роботи банків. Характер взаємодії із зовнішнім і внутрішнім аудитом розрізняється за країнами. У США тісніший контакт органів нагляду з внутрішнім аудитом, в Німеччині нагляд традиційно спирається на результати перевірок, які проводяться зовнішнім аудитом. В останній функції інспекції кредитних організацій обмежені:

- перевірками дотримання правил здійснення торговельної діяльності на ринках фінансових інструментів (перевірки проводить штат інспекторів філій Бундесбанку);

- перевірками якості систем управління ринковими ризиками в банках (перевіряється зведеними групами, що складаються зі співробітників Федерального

органу банківського нагляду, що діє при Мінфіні ФРН, а також співробітників апарату Бундесбанку і його філій).

5. *Вдосконалення інструментарію нагляду.* У блоці аналізу та оцінок передбачається:

- вдосконалення техніки аналізу та оцінок, моделювання процесів;
- перехід від оцінок рівня конкретних ризиків діяльності банків до комплексних оцінок якості управління ризиками та глобальних оцінок якості систем управління та внутрішнього контролю банків.

У блоці практичних дій передбачається: створення організаційних умов, які забезпечують оперативне прийняття оптимальних рішень. Загальним для всіх країн є те, що нагляд за конкретним банком (групою банків) доручається “команді” (спеціалізованій групі). При цьому особливе значення може надаватися “куратору” банків як “головній контактній особі”

6. *Розвиток банківського нагляду як системи.* Режим нагляду, у тому числі його інтенсивність, посилюється не на стадії констатації серйозних проблем у фінансовій стійкості банку, а при перших несприятливих тенденціях в його діяльності, а іноді і за відсутності таких. Це відбувається при скептичних оцінках перспектив розвитку фінансової установи, які витікають з характеру “середовища існування”, або яких-небудь прогнозованих внутрішніх дисфункцій у роботі систем банку. Тобто зростає значущість прогнозування фінансової стійкості.

При цьому адекватний режим нагляду припускає оперативне здійснення необхідних заходів із попередження несприятливого розвитку подій, застосування необхідних коригуючих дій або жорстких процедур реорганізації чи ліквідації банку як юридичної особи (ліквідація форми) або як комерційного підприємства (змістовна ліквідація). Такі можливості наглядових органів забезпечуються на законодавчому рівні.

Істотними ознаками формування нагляду в повноцінну систему є організаційне оформлення центрів збору інформації і «контактів» з банками, що здійснюватимуться поряд з інспекторськими перевірками. Тим самим визначаються центри систем, і реалізується субординаційний принцип їх побудови, без чого їх повноцінне функціонування неможливе.

7. *Підвищення кваліфікації персоналу.* При підборі кадрів в загальному випадку забезпечується орієнтація на команди кваліфікованих спеціалістів, тобто суттєве значення надається вмінням групової роботи кандидатів на посаду [5].

Крім цього, напрями удосконалення системи банківського нагляду мають відповідати потребам економіки і та повинні спрямовуватись на: подолання системних ризиків та забезпечення фінансової стійкості банківської системи, підвищення довіри до банків зі сторони економічних суб’єктів, удосконалення законодавчо-нормативної бази, внутрібанківської системи управління ризиками, ризик-орієнтованого нагляду та інструментів макронагляду, запровадження консолідованого нагляду та його відповідності новітнім вимогам Базельської конвенції, зокрема щодо: наявності ефективних систем корпоративного управління, управління ризиками, внутрішнього контролю в групі; наявності облікових процедур, інформаційних систем, необхідних для забезпечення виконання вимог на консолідованій основі; складання та подання консолідованої звітності; достатності регулятивного капіталу; дотримання економічних нормативів, лімітів та обмежень щодо певних видів діяльності (у т.ч. щодо діяльності на території інших держав). Необхідно розвивати макропруденційні підходи в рамках виявлення та оцінки системних ризиків, аналізу системної стійкості банківського сектору, використання отриманої інформації з метою індивідуального та консолідованого банківського нагляду та регулювання.

При цьому, в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи важливе місце належить саме ризиковій складовій банківського нагляду, оскільки сучасний

банківський нагляд відповідно до вимог міжнародних стандартів є ризик-орієнтований та спрямований на забезпечення стабільності та стійкості банківського сектору та раннього виявлення і подолання системних ризиків.

Система ризик-орієнтованого нагляду має формуватись, виходячи зі змісту та реальної оцінки ризиків із позиції створення ефективних систем якісного управління активами і пасивами та внутрібанківських систем управління ризиками.

Основними ризиками в діяльності будь-якого універсального банку вважаються кредитні, що прирівнюються до загрози виникнення неплатоспроможності контрагента банку. На сьогодні в умовах глобалізації фінансових ринків особливої ваги набуває ризик, пов'язаний із країною походження іноземних контрагентів. Як вважає О. Хаб'юк, "саме невдоволення коефіцієнтами кредитного ризику, які визначалися в Базелі I залежно від категорії контрагентів, а не фактичного ризику, примусило BCBS перевірити попередні положення на доцільність" [6].

Отже, особливої значущості проблема підтримки фінансової стійкості фінансово-кредитних установ набуває в умовах впровадження у практику міжнародних принципів контролю, розроблених Базельським комітетом з банківського нагляду (BCBS). Визначаючи фінансову складову як основний критерій стійкості, базельські принципи окреслюють інтегрований комплекс детермінант, що вказують на кореляцію між довгостроковою фінансовою стійкістю банку і такими факторами, як банківські ризики, якість побудови бізнес-процесів власної діяльності та внутрішнього контролю, дотримання ринкової дисципліни.

У 2004 р. Базельським комітетом з банківського нагляду було оновлено міжнародні критерії контролю банківської діяльності у формі Базеля II "Міжнародна конвергенція оцінки та стандартів капіталу (нові підходи)" [7]. Ключова ідея Базеля II полягає у синтезі трьох визначальних компонентів (мінімальні вимоги до формування власного капіталу банку, зростання значення пруденційного нагляду, посилення ринкової дисципліни), синергія яких сприяє динамічному зростанню ефективності внутрішнього і зовнішнього видів контролю за всіма банківськими ризиками із застосуванням широкого інструментарію кількісних та якісних нормативів діяльності (рис. 2).

Новий підхід до оцінювання достатності капіталу банку Базель II, ускладнюючи схему розрахунку нормативу, мав на меті забезпечити значну ідентифікацію фінансових ризиків і управління ними. При цьому центр тяжіння переміщається на внутрішні контрольні системи банку, що має послабити залежність найбільш розвинених банків від шкали стандартних оцінок, які не можуть відобразити всієї різноманітності практичних ситуацій у діяльності банків [8].

Такий механізм є підґрунтям для саморегуляції банків, хоча деякі фахівці вважають подібний інструмент нагляду за банківською системою неадекватним. Наприклад, сформульовані BCBS стандарти третього Базеля, що регламентують "транскордонні операції з транскордонними продуктами", є досить неоднозначними. Зокрема, на думку авторів [10], встановлення у третьому Базелі граничного розміру фінансового важеля (левериджу) на рівні 3% лише обмежено сприятиме зростанню фінансової стійкості комерційного банку. У тій же роботі стверджується, що "швидше за все проблема полягає не в числовому значенні левериджу, а в переліку фінансових ризиків, з якими може бути пов'язана діяльність банку на тих або інших ринках. Виходить, що крім визначених кількісних характеристик (мінімальних вимог до власного капіталу) банку необхідно дотримуватись вимог щодо ринкової дисципліни, яка передбачає транспарентність і повноту розкриття інформації про фінансові ризики, які приймає на себе фінансова установа, та управління ними. Якраз цю інформацію банки і не поспішають розкривати у своїх звітах" [10].

Базель II

Забезпечення капітальної стійкості банку		
Опора 1	Опора 2	Опора 3
<p><i>Мета – наблизити вимоги капіталу до реального ризику</i></p> <p>Мінімальні вимоги до капіталу В розрахунок приймаються наступні види ризику: кредитний, ринковий, операційний. Банкам пропонується використовувати стандартизований підхід, що враховує більшу кількість ризиків з різними ваговими коефіцієнтами, а також застосовувати власний підхід, заснований на внутрішніх рейтингах і моделях. Система орієнтована на стимулювання банків для вдосконалення внутрішніх систем управління та оцінки кредитного ризику</p>	<p><i>Мета – посилення нагляду при оцінці якості управління ризиками</i></p> <p>Наглядовий процес Наглядові органи зобов'язані: - мати повноваження для оцінки достатності капіталу банку відносно структури всіх ризиків; - контролювати і вдатися до коригуючих дій, якщо прийнята оцінка достатності капіталу не відповідає регламентованим нормам; - контролювати операції з капіталом, що перевищує розмір мінімально достатнього капіталу; - своєчасно попереджувати зниження капіталу нижче мінімального рівня</p>	<p><i>Мета – зростання рівня наглядової і ринкової дисципліни</i></p> <p>Ринкова дисципліна Встановлює мінімальні вимоги до обсягу і складу інформації, що підлягає публічному розкриттю для створення можливості іншим учасникам ринку оцінити діяльність банку, достатність його капіталу, дотримання ним ринкової дисципліни. Встановлює вимогу розкривати інформацію про використовувані методики оцінки ризиків</p>

Принципи банківського нагляду			
<p>1. Банк повинен розробити процедуру оцінки достатності капіталу щодо загального рівня ризиків, а також стратегію підтримки капіталу на достатньому рівні. До уваги береться ширший набір ризиків, ніж в частині II Угоди: ризики географічної і галузевої концентрації кредитів, ризики процентної ставки, ризики недостатньої ліквідності, стратегічні ризики і ризики репутації. Зовнішні чинники впливу на діяльність банку (наприклад, ділові цикли) також повинні враховуватися. Конкретні методики реалізації цього принципу залежать від розміру банку і складності його операцій</p>	<p>2. Регулюючий орган повинен переконатися в адекватності оцінки банком достатності капіталу, а також в адекватності прийнятої стратегії щодо підтримки капіталу на необхідному рівні. Необхідно перевірити здатність банку забезпечувати виконання пруденційних вимог. При цьому з'ясується, чи дійсно враховано всі істотні ризики, чи відповідає структура капіталу умовам, що склалися в економіці, чи вистежує керівництво банку показники забезпеченості власним капіталом</p>	<p>3. Органи нагляду повинні передбачити, що банки підтримуватимуть рівень власного капіталу вище мінімально необхідного. Регулюючий орган може встановити особливі підвищені норми забезпеченості капіталом для всієї банківської системи або для окремих категорій банків залежно від ризиків, властивих їх діяльності</p>	<p>4. Органи нагляду повинні завчасно вживати заходи, необхідні для запобігання недостатній забезпеченості банку капіталом. У науковій літературі зустрічаються пропозиції стосовно визначення додаткового порогового значення для коефіцієнта достатності власних коштів, нижче якого банк стає об'єктом більш пильної уваги для регулюючих органів, які в такому випадку проводять більш ретельні перевірки тощо</p>

Рис. 2. Структура Базеля II в розрізі забезпечення адекватного нагляду за фінансовою стійкістю банків (складено на основі [6, 8, 9])

Докризовий план переходу банківських систем різних країн на стандарти Базеля II був досить тривалим і неоднорідним, однак подібною є також і ситуація з впровадженням останньої версії міжнародних нормативів. Як бачимо, банківські системи більшості країн світу (включаючи найбільш розвинені) не були готові прийняти виклики циклічного розвитку глобальних фінансових ринків та адекватно оцінити системні ризики, пов'язані з надмірним ростом обсягів кредитування, зростанням вартості “неякісних” активів, неврахуванням майбутніх курсових коливань, недосконалою системою оцінки кредитоспроможності позичальників тощо.

Що стосується української практики, то, на наш погляд, вітчизняна банківська система має недостатній капітал через високі витрати, ризики і низьку якість капіталу. Із введенням стандартів Базеля II ця проблема загострюється через скорочення власного капіталу, що зменшує спектр активних операцій банків. Окрім цього, повноцінна реалізація підходів, передбачених у Базелі II, неможлива без змін у чинному вітчизняному законодавстві. Ці зміни мають законодавчо закріпити право органу нагляду на реалізацію методу змістовного (професійного) рішення (компонент 2) та істотно розширити перелік опублікованої банками інформації про капітал, ризики і системи управління ризиками (компонент 3).

Згідно з новою версією Базеля III передбачається, що в періоди виникнення ринкових дисбалансів (“бульбашок”) національні регулятори можуть зобов'язати банки формувати контрциклічний резерв від сукупних активів, зважених за рівнем усіх видів ризику (ринкового, кредитного та операційного) [11].

Крім усього іншого, регулятори передбачили можливість перерахування своєї міноритарної частки (до 10 %) в капіталі інших фінансових інститутів до власного капіталу. Дане послаблення сприятиме посиленню позицій великих банків, які, на відміну від більшості інших фінансових посередників, мають розгалужену мережу підрозділів в інших регіонах [11].

Таким чином, основною метою базельських стандартів є підвищення стійкості банків і захист прав споживачів фінансових послуг. Тобто запропонований пакет правил забезпечить стійкість фінансової системи, скоротить ризики і знизить ймовірність майбутніх криз та дозволить банкам витримати (без надзвичайної державної підтримки) фінансові потрясіння таких масштабів, як криза 2007-2008 років. Ці переваги є результатом не лише зміцнення банківської системи в довгостроковій перспективі, але й підвищення довіри до стійкості фінансової системи.

Висновки. Таким чином, питання оцінки фінансової стійкості є актуальним не лише для самих банків і їх клієнтів, але і для національних регуляторів, оскільки розвиток банківського сектора належить до ключових задач діяльності останнього, і без підтримки фінансової стійкості реалізувати ці завдання вкрай складно. На сьогодні переважна більшість регуляторів (в тому числі і Національний банк України) використовують, як правило, формальні показники і критерії для визначення ключових індикаторів фінансової стійкості кредитних установ, що ґрунтуються на аналізі ступеня дотримання комерційними банками унормованих економічних нормативів діяльності. Недоліки подібної політики у значних масштабах проявляються під час поширення макроекономічної турбулентності, падіння фінансових ринків. Внаслідок поширення кризових явищ у США та інших розвинених країнах світу, починаючи з 2007 р., керівництво національних регуляторів зрозуміло, що лише за рахунок оцінки фінансових детермінант визначити реальне значення фінансової стійкості банків видається неможливим. Відповідно, це, у свою чергу, вимагає радикального переходу на неформальні методи оцінки, що ґрунтуються на багатосторонньому аналізі якості внутрішніх бізнес-процесів кредитних установ. У багатьох державах відносно давно почалася підготовка до реалізації зазначених принципів, проте ефективність роботи в середовищі окремих банків залишається на недостатньому рівні.

У сучасних умовах розвитку стає очевидним, що подальше зволікання із реалізацією новітніх підходів до оцінки та підтримання фінансової стійкості банків, заснованих на прогресивних міжнародних стандартах і ефективній системі ризик-менеджменту, перебудовою організації, а також процедур вітчизняної системи банківського нагляду може підірвати конкурентоспроможність національної банківської системи, посилити залежність від іноземного капіталу, як результат – знизити її фінансову стійкість.

Література

1. Болгар Т. М. Формування системи банківського нагляду в Україні відповідно принципам Базельського комітету / Т. М. Болгар // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Т. 18. – С. 222–227.
2. Про затвердження Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України та філій іноземних банків в Україні : постанова Правління Національного банку України від 16.03.2006 № 91 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України, Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0312-06>.
3. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків: постанова Правління Національного банку України № 279 від 06.07.2000 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України, Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0474-00>.
4. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : постанова Правління Національного банку України від 28.02.2001 № 368 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0841-01>.
5. Гаврилюк О. Ю. Совершенствование банковского надзора и его значение для финансовой системы Российской Федерации : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / Гаврилюк Олег Юрьевич. – Москва, 2009. – 155 с.
6. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету : монографія / О. Хаб'юк. – Івано-Франківськ : ОІППО; Снятин : ПрутПринт, 2008. – 260 с.
7. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework [Electronic resource] / Bank for International Settlements. – Regime of access : <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>.
8. Довгань Ж. М. Проблеми впровадження Базельської угоди II в діяльність вітчизняних банків / Ж.М. Довгань // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей X Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 – 23 листопада 2007 р.): у 2-х т. – Т.1. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – С.117–118.
9. Коваленко В. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи : монографія / В. В. Коваленко, О. В. Крухмаль. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 198 с.
10. Андрюшин С. Базель III – новые стандарты достаточного капитала / С. Андрюшин, В. Кузнецова // Банковское дело. – 2011. – № 1. – С. 29–33.
11. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems – revised version June 2011 [Electronic resource] / Bank for International Settlements. – Regime of access : <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2013